

บทที่ 4

สรุปผลสำรวจวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อต้องการทราบถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรที่มีผลต่อคู่สมรสทำหมันหรือไม่ทำหมัน ความคิดที่จะทำหมันหรือไม่คิดที่จะทำหมันในอนาคตของสตรีที่สมรสแล้วและกำลังอยู่กับสามีอายุระหว่าง 15-44 ปี โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัยชื่อโครงการวิจัยลักษณะทางประชากรและการใช้พื้นที่เขตชานเมือง ซึ่งดำเนินการวิจัยโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อเดือนธันวาคม 2526 ได้สัมภาษณ์ครัวเรือนในเขตชานเมือง - ในเขตบางเขน บางกะปิ และมีนบุรี จำนวน 842 ครัวเรือน และมีสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์ ในเรื่องการทำหมัน จำนวน 503 รายและตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ในเรื่องความคิดที่จะทำหมันจำนวน 335 ราย

ตัวแปรตามในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ การทำหมัน ความคิดที่จะทำหมัน และตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุของสตรีและสามี อาชีพของสตรีและสามี ระดับการศึกษาของสามี การทำงานของสตรี จำนวนบุตรที่ต้องการ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ รายได้ของครอบครัวและสตรีค่าเล่าเรียนของสามีทัศนคติของสามีกับการทำแท้งและการลดอัตราภาษีคนโสด สถานภาพการทำงานของสามีและสตรี และการปรึกษาหารือเรื่องจำนวนบุตรที่ต้องการระหว่างสามีและสตรี

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ

1. การวิเคราะห์ในรูปตาราง (Contingency analysis) โดยการเลือกร้อยละของการทำหมัน และร้อยละของความคิดที่จะทำหมัน จำแนกตามตัวแปรอิสระตัวเดียวโดยควบคุมด้วยจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่

2. การวิเคราะห์ที่มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 2 ตัว (Multivariate analysis) ผลจากการศึกษาในรูปตารางจะช่วยทำให้ทราบผลหรืออิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัว (ซึ่งเป็นอิสระจากกัน ๆ การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะช่วยสรุปได้ว่าในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหลาย ตัวแปรใดเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน โดยใช้สถิติที่เรียกว่าพหุคูณถดถอย

ในเรื่องการทำหมันอาจจะสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในส่วนแรกดังต่อไปนี้

อายุ พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อการทำหมัน กล่าวคือ อายุของสามีและสตรีที่มีอายุน้อย ทำหมันต่ำและสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ก็ยังคงพบว่าอายุมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการทำหมันเช่นเดิม

อาชีพของสามี มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำหมัน นั่นคือ สตรีกลุ่มที่ทำหมันสูงสุดได้แก่ สตรีที่สามีอาชีพปฏิบัติงานเกี่ยวกับการค้าหรือกลุ่มใช้วิชาชีพ รองลงมาได้แก่ สตรีที่สามีอยู่ในกลุ่มอาชีพพนักงานชัวยานพาหนะและคนงานที่เกี่ยวข้อง และสตรีกลุ่มที่ทำหมันต่ำสุดก็ได้แก่กลุ่มที่สามีอาชีพเกษตรกรรมหรือกลุ่มใช้แรงงาน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ พบว่า อาชีพที่ใช้วิชาชีพทำหมันสูงกว่าอาชีพที่ใช้แรงงาน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน

สถานภาพการทำงานของสามี พบว่า สตรีที่มีสามีเป็นนายจ้าง ทำหมันสูงสุด รองลงมาได้แก่ สตรีกลุ่มที่สามีทำงานส่วนตัว และลูกจ้างรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และต่ำสุดในกลุ่มสตรีที่สามีเป็นลูกจ้างเอกชน

สถานภาพการทำงานของสตรี พบว่า มีลักษณะอย่างใกล้เคียงกัน กล่าวคือ สตรีที่ทำงานส่วนตัว ทำหมันสูงสุด รองลงมาได้แก่ สตรีกลุ่มที่ว่างงานและต่ำสุดในกลุ่มสตรีที่ทำงานให้ครอบครัวโดยได้รับค่าจ้างและไม่ได้รับค่าจ้าง

รายได้ของครอบครัว พบว่า มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อการทำหมัน กล่าวคือ สตรีที่ครอบครัวมีรายได้สูงร้อยละของการทำหมันได้เพิ่มขึ้นตามรายได้ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ก็ยังคงพบว่าอยู่ในลักษณะใกล้เคียงกับความสัมพันธ์เดิม

การปรึกษาหารือเรื่องจำนวนบุตรที่ต้องการระหว่างสามีและสตรี พบว่า ไม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องการทำหมันแต่อย่างใด เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตพบว่าอัตราการทำหมันแตกต่างกันแต่ไม่มากนัก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน

สำหรับระดับการศึกษาของสามี การทำงานก่อนแต่งงานของสตรีมีผลต่อการทำหมันแต่ไม่เป็นแบบแผนแน่นอนและไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ในเรื่องของความคิดที่จะทำหมันอาจจะสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

ระดับการศึกษาของสามี พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อความคิดที่จะทำหมัน กล่าวคือ สตรีกลุ่มที่สามีมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ร้อยละของความคิดที่จะทำหมันได้เพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานวางไว้ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ก็พบว่า มีความสัมพันธ์อย่าง ไม่มีแบบแผนที่แน่นอนต่อความคิดที่จะทำหมัน

คำสอนของสามีก็พบว่าสตรีที่สามีนับถือคำสอนพุทธ คิดทำหมันสูงกว่าสตรีที่สามีนับถือคำสอนอิสลาม ตามสมมุติฐานวางไว้ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ก็พบความสัมพันธ์ในลักษณะ เดิม

อาชีพของสามีและสตรี มีผลต่อความคิดที่จะทำหมันมากในสตรีที่สามีอาชีพข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกลุ่มใช้วิชาชีพ คิดทำหมันสูงกว่าสตรีที่สามีอาชีพเกษตรกรรมหรือกลุ่มใช้แรงงาน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ก็พบความสัมพันธ์ในลักษณะ เดิม

สถานภาพการทำงานของสามี พบว่า สตรีกลุ่มที่สามีมีสถานภาพเป็นลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ คิดทำหมันสูงสุด รองลงมาได้แก่ สตรีกลุ่มที่สามีมีสถานภาพเป็นลูกจ้างเอกชน นายจ้างและต่ำสุดใน สตรีกลุ่มที่สามีทำงานส่วนตัว

สถานภาพการทำงานของสตรี พบว่าทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดที่จะทำหมันมาก กล่าวคือ สตรีที่เป็นลูกจ้างรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างเอกชน คิดหรือตั้งใจจะทำหมันสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ก็ยังพบผลของสถานภาพในการทำงานกับความคิดที่จะทำหมันในลักษณะ เดิม

การทำงานก่อนแต่งงานของสตรีและการทำงานหลังแต่งงานของสตรี พบว่ามีผลต่อความคิดที่จะทำหมันในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ สตรีกลุ่มที่เคยทำงานคิดทำหมันสูงกว่าสตรีกลุ่มที่ไม่เคยทำงาน และในเรื่องการทำงานในปัจจุบันของสตรี พบว่า มีผลต่อความคิดที่จะทำหมันสูงสุดในกลุ่มสตรีที่ทำงานในบ้าน รองลงมาได้แก่ สตรีกลุ่มที่ทำงานนอกบ้าน และต่ำสุดในกลุ่มสตรีที่ไม่ทำงาน

อายุของสามีและสตรี พบว่าทั้งอายุของสามีและสตรีมีผลในทางลบต่อความคิดที่จะทำหมันของสตรี แต่ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้

รายได้ของครอบครัว พบว่า มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อความคิดที่จะทำหมัน กล่าวคือ สตรีกลุ่มที่มีรายได้สูงขึ้น ร้อยละของความคิดที่จะทำหมันได้เพิ่มขึ้นตามรายได้ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน สำหรับรายได้ของสตรีก็มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดที่จะทำหมันแต่ไม่มีแบบแผนแน่นอน

ทัศนคติของสามีต่อการทำแท้ง พบว่ามีผลต่อความคิดที่จะทำหมันมากในกลุ่มสตรีที่สามีเห็นด้วยกับการทำแท้ง คิดจะทำหมันสูงกว่าสตรีกลุ่มที่สามีไม่เห็นด้วยกับการทำแท้ง ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้

จำนวนบุตรที่ต้องการ พบว่ามีผลต่อความคิดที่จะทำหมันในทางลบ กล่าวคือ เมื่อจำนวนบุตรที่ต้องการมากขึ้น ความคิดที่จะทำหมันลดลงซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ก็ยังคงพบความสัมพันธ์ในลักษณะเดิม

การปรึกษาหารือเรื่องจำนวนบุตรที่ต้องการระหว่างสามีและสตรี พบว่ามีผลต่อความคิดที่จะทำหมันมาก กล่าวคือ สตรีกลุ่มที่เคยปรึกษาหารือกัน คิดจะทำหมันสูงกว่าสตรีกลุ่มที่ไม่เคยปรึกษาหารือกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน

สำหรับปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ทัศนคติของสามีกับการลดอัตราภาวะคนโสด พบว่า ไม่มีผลต่อความคิดที่จะทำหมัน และไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้

การวิเคราะห์ในส่วนที่สองนี้เพื่อศึกษาว่าปัจจัยใดที่จะเป็นตัวกำหนดที่สำคญต่อการทำหมัน และความคิดที่จะทำหมัน จากการวิเคราะห์รูปได้ดังนี้

ในการวิเคราะห์เรื่องการทำหมัน ตัวแปรที่ถูกเลือกมามี 8 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ การทำงานก่อนแต่งงานของสตรี ค่าเล่าของสามี รายได้ของครอบครัว อาชีพของสามี อายุของสตรี จำนวนบุตรที่ต้องการ และระดับการศึกษาของสามี พบว่า จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ มีอิทธิพลต่อการทำหมันมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ค่าเล่าของสามีและรายได้ของครอบครัว ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งแสดงว่าไม่ค่อยมีบทบาทต่อการทำหมันมากนัก

เมื่อเปรียบเทียบในกลุ่มสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิต 0-2 คน และ 3 คนขึ้นไป ในเรื่องของการทำหมัน พบว่า แนวความคิดของสตรีที่มีบุตร 0-2 คน ที่ค่อนข้างจะทันสมัยมาก นั่นคือ สตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี รายได้ของครอบครัวสูง มีผลทำให้สตรีมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่แนวความคิดเปิดกว้างยอมรับในนวัตกรรมใหม่ ๆ รวมถึงเข้าใจถึงวิธีการการคุมกำเนิดเพื่อจำกัด

ขนาดของครอบครัวด้วยนั่นเอง อาจมีผลทำให้การทำงานเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งแตกต่างกับสตรีกลุ่มที่มีบุตร 3 คนขึ้นไปที่มีแนวความคิดที่ยึดถือค่านิยมของสังคมอยู่ที่เกี่ยวข้องกับคำสอนซึ่งมีผลทำให้การทำงานลดลง เนื่องจากแนวโน้มของสตรีที่ลำมีนับถือคำสอนอิสลามเพิ่มขึ้นนั่นเอง

ในการวิเคราะห์เรื่องความคิดที่จะทำงานตัวแปรที่ถูกเลือกมา 8 ตัวแปร เช่นกัน พบว่าอายุของสตรีมีผลต่อความคิดที่จะทำงานมากที่สุด รองลงมาได้แก่ คำสอนของลำมีและระดับการศึกษาของลำมีมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและไม่ค่อยมีบทบาทต่อความคิดที่จะทำงานมากนัก

เมื่อเปรียบเทียบในกลุ่มสตรีที่มีจำนวนบุตรมีชีวิตอยู่ 0-2 คน และ 3 คนขึ้นไป ในเรื่องความคิดที่จะทำงาน พบว่า สตรีทั้ง 2 กลุ่มคล้ายคลึงกันมาก เพราะตัวแปรอายุของสตรีมีผลต่อความคิดที่จะทำงานมากที่สุดของสตรีทั้ง 2 กลุ่ม รองลงมาได้แก่ คำสอนของลำมี และแตกต่างกันตรงที่สตรีกลุ่มที่มีบุตร 0-2 คนนั้นมีตัวแปรจำนวนบุตรที่ต้องการที่มีผลต่อความคิดที่จะทำงาน ส่วนสตรีที่มีบุตร 3 คนขึ้นไปนั้นมีตัวแปรระดับการศึกษาของลำมีเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อความคิดที่จะทำงาน ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และไม่มีบทบาทต่อความคิดที่จะทำงานมากนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 33 สรุปความสัมพันธ์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการทำงาน

ตัวแปรอิสระ	มีผลเป็นไป ตามสัมมุติฐาน	มีผลแต่ไม่เป็นไป ตามสัมมุติฐาน	แทบไม่มีผลหรือ ไม่มีผล
อายุสตรีและสามี	x	-	-
ระดับการศึกษาของสามี	-	x	-
คำสอนของสามี	x	-	-
อาชีพของสามี	x	-	-
อาชีพของสตรี	-	-	-
สถานภาพการทำงานของสามี	x	-	-
สถานภาพการทำงานของสตรี	-	x	-
การทำงานก่อนแต่งงานของสตรี	-	-	x
การทำงานหลังแต่งงานของสตรี	-	x	-
การทำงานในปัจุบันของสตรี	-	-	x
รายได้ของครอบครัว	x	-	-
รายได้ของสตรี	-	x	-
ทัศนคติของสามีกับการทำแท้ง	-	-	x
ทัศนคติของสามีกับการลดอัตราภาษี	-	-	x
จำนวนบุตรที่ต้องการของสตรี	-	-	x
การปรึกษาหารือเรื่องจำนวนบุตรที่ ต้องการ	-	-	x

ตารางที่ 34 สรุปลักษณะสัมพันธ์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความคิดที่จะทำหมัน

ตัวแปรอิสระ	มีผลเป็นไป ตามสัมมุติฐาน	มีผลแต่ไม่เป็นไป ตามสัมมุติฐาน	แทบไม่มีผลหรือ ไม่มีผล
อายุสามี	-	x	-
อายุสตรี	-	x	-
ระดับการศึกษาของสามี	x	-	-
ค่าสินายของสามี	x	-	-
อาชีพของสามี	x	-	-
อาชีพของสตรี	-	x	-
สถานภาพการทำงานของสามี	x	-	-
สถานภาพการทำงานของสตรี	-	x	-
การทำงานก่อนแต่งงานของสตรี	x	-	-
การทำงานหลังแต่งงานของสตรี	x	-	-
การทำงานในปีฉุกเฉินของสตรี	-	x	-
รายได้ของครอบครัว	x	-	-
รายได้ของสตรี	-	x	-
ทัศนคติของสามีกับการทำแท้ง	x	-	-
ทัศนคติของสามีกับการลดอัตราภาวะ	-	x	-
จำนวนบุตรที่ต้องการของสตรี	x	-	-
การปรึกษาหารือเรื่องจำนวนบุตรที่ ต้องการ	x	-	-

การอภิปรายและข้อเสนอแนะ

นอกจากข้อสรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลหรือไม่มีผลต่อการทำหมัน ความคิดที่จะทำหมันในอนาคต ซึ่งน่าจะเป็นข้อมูลหรือข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในทางวิชาการและในทางปฏิบัติอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่เกี่ยวกับเรื่องการศึกษา ก็คือ กระบวนการในการเปลี่ยนจากความคิด ความตั้งใจให้เป็นพฤติกรรม ในกรณีนี้คือการเปลี่ยนจากความคิดที่จะทำหมัน (ในตอนสัมภาษณ์) ให้เป็นการทำหมันจริง ๆ ในอนาคต หรือพูดอีกนัยหนึ่ง มีกลไกอะไรหรือปัจจัยอะไรที่จะทำให้ผู้ที่ตอบว่าคิด จะทำหมันในอนาคต ทำหมันจริง ๆ ในอนาคต จะพบเสมอว่าคำตอบที่ได้จากคำถามเกี่ยวกับความต้องการทัศนคติ มักจะไม่ตรงหรือสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ตามมา เช่น ก่อนการเลือกตั้ง ถามว่า "ท่านจะไปลงคะแนนเสียงหรือไม่" เมื่อการเลือกตั้งผ่านไป อัตราส่วนของการไปลงคะแนนเสียงจริง ๆ มักจะต่ำกว่าอัตราส่วนของความตั้งใจที่จะไปลงคะแนนที่ได้จากการสำรวจก่อนหน้านี้ จากการสำรวจวรรณกรรมในเรื่องนี้ เช่น Crespi (1971) Dollar (1974-49) Fendrich (1967) Cross (1975) กับข้อมูลในลักษณะเช่นเดียวกับที่ได้กล่าวข้างต้น

นักวิจัยที่ได้ให้ความสนใจกระบวนการตัดสินใจในการทำหมันชาย (The vasectomy decision-making process) ท่านหนึ่งคือ Stephen D. Mumford (1983) โดยได้ศึกษาชายที่ทำหมันแล้วที่ Planned Parenthood of Houston, Texas จำนวน 235 คน ได้สรุปว่ามีกระบวนการหรือขั้นตอน ขั้นตอนในทุก ๆ คนผ่านและเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานาน กระบวนการเหล่านี้คือ

1. เริ่มตระหนักถึงการทำหมันชาย เกือบทุกคนทราบเรื่องการทำหมันมาแล้วอย่างน้อย 2 ปี
2. พุดคุยกับชายที่ทำหมันแล้ว เกือบทุกคนเคยพูดคุยกับผู้ชายที่ทำหมันแล้ว 9 ใน 10 ตอบว่า เป็นเรื่องจำเป็นที่สุด
3. ตัดสินใจที่จะไม่มีบุตรอีกต่อไป
4. เริ่มคิดอย่างจริงจังใน เรื่องที่จะทำหมัน กว่าครึ่งหนึ่งใช้เวลาคิดอย่างเอาจริงเอาจัง ถึง 2 ปี มีเพียงส่วนน้อยที่มาคิดเอาจริงเอาจังก่อนที่จะทราบว่าตัวเองไม่อยากมีบุตรอีกต่อไป

5. ตัดสินใจจะไม่ใช้วิธีคุมกำเนิดแบบชั่วคราวอีกต่อไป ผู้ชายส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจแบบนี้ จะทำหมันภายใน 1 ปี
  6. ตัดสินใจว่าการทำหมันเป็นวิธีที่ดีที่สุดประมาณครึ่งหนึ่งของตัวอย่างตัดสินใจในลักษณะ นี้กว่า 6 เดือน ก่อนที่จะทำหมันเกือบทุกคนตอบว่าได้ผ่านขั้นตอนที่ 6
  7. เกิดความกังวล กว่าครึ่งหนึ่งของตัวอย่างที่ศึกษาไม่เกิดสภาพเช่นนี้
- มีคำถามจากโครงการวิจัยที่การศึกษาครั้งนี้มาไว้ที่อาจจะสามารถประเมินว่าสตรี ตัวอย่างนี้ได้ผ่านขั้นตอนอะไรบ้าง

สำหรับขั้นตอนที่ 1 คือ การเริ่มตระหนักถึงการทำหมัน คำตอบต่อคำถามที่ว่า "ท่านหรือสามีของท่านคิดจะทำหมันหรือไม่" น่าจะเป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนนี้และจากข้อมูล ก็พบว่าสตรีที่สมัครแล้วอายุไม่เกิน 49 ปี และกำลังอยู่กับสามีและยังไม่ได้ทำหมันร้อยละ 52.5 ตอบว่าคิดจะทำหมันในอนาคตและที่เหลืออีกร้อยละ 47.5 ที่ตอบว่าไม่คิด อาจจะไม่ตีความความ ว่าเขาไม่ตระหนักถึงการทำหมันทั้งหมดก็ได้ ในขั้นนี้ก็อาจจะกล่าวได้ว่าครึ่งหนึ่งของสตรีตระหนัก หรือทราบเรื่องเกี่ยวกับการทำหมัน

สำหรับขั้นตอนที่ 2 การพูดคุยกับผู้ที่ทำหมันแล้ว โครงการวิจัยไม่ได้มีการถามคำถามนี้ โดยตรง แต่ร้อยละ 71.0 ของสตรีที่คิดจะทำหมันได้ปรึกษาหารือกับสามีในเรื่องนี้แล้ว การปรึกษาหารือกับสามีในเรื่องนี้น่าจะมีน้ำหนักพอหรืออาจจะมากกว่าการพูดคุยกับผู้ที่ทำหมันแล้วก็ได้

สำหรับขั้นตอนที่ 3 คือ การตัดสินใจที่จะไม่มีบุตรอีกต่อไป คำตอบที่ได้จากคำถามสตรี ที่สมัครแล้วอายุไม่เกิน 49 ปี และกำลังอยู่กับสามี ในเรื่องความต้องการบุตรเพิ่ม พบว่า ร้อยละ 69 ไม่ต้องการบุตรเพิ่มอีก

สำหรับขั้นตอนที่ 4 คือ เริ่มคิดอย่างจริงจัง คำตอบต่อคำถาม 2 คำถามคือ ถ้าคิด "ท่านคิดว่าใครควรเป็นคนทำ" และ ถ้าคิด "ท่านได้ปรึกษาหารือกับสามีของท่านในเรื่องนี้หรือไม่" น่าจะเป็นดัชนีถึงการเริ่มคิดอย่างจริงจังได้ ระดับหนึ่ง คำตอบต่อคำถามแรก ในบรรดาสตรีที่คิดว่า จะทำหมันในอนาคตร้อยละ 91.4 ตอบว่าจะให้ตัวสตรีเองหรือสามีเป็นคนทำหมัน และร้อยละ 71.0 ของสตรีที่ตอบว่าคิดจะทำหมันในอนาคตได้ปรึกษาหารือกับสามีแล้ว

สำหรับขั้นตอนที่ 5, 6 และ 7 นั้น โครงการวิจัยไม่ได้ถามคำถามนี้ การที่พยายาม นำเอาข้อมูลต่าง ๆ จากโครงการวิจัยนี้มาปรับเข้ากับขั้นตอนเหล่านี้ เป็นความพยายามที่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของสตรีไทยในอันที่จะเปลี่ยนความคิด ความต้องการ เป็นการกระทำหมันจริง ๆ

จากข้อมูลที่เล่นมาแล้วนี้ น่าจะกล่าวได้ว่าสตรีที่คิดจะทำหมั้นเหล่านี้ น่าจะมีความพร้อมเพราะส่วนใหญ่ได้ปรึกษาหารือกับสามีและได้คิดแล้วว่า ใครควรจะเป็นผู้ทำหมั้น จึงเป็นหน้าที่ของนักวิจัยและผู้ปฏิบัติที่จะต้องทำการศึกษาว่าจะทำอย่างไรหรือมีกลไก หรือกลยุทธ์อย่างไรที่จะทำให้สตรีหรือคู่สมรสที่ค่อนข้างพร้อมหรือพร้อมแล้วเหล่านี้ ทำหมั้นจริง ๆ ในอนาคต

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ ก็คือ จะมีสตรีที่พร้อมหรือค่อนข้างจะพร้อมเหล่านี้จำนวนหนึ่ง อาจจะเปลี่ยนใจไม่ทำ ก็เป็นเรื่องน่าสนใจว่ามีปัจจัยอะไรที่ทำให้เขาเปลี่ยนใจ ผลจากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น น่าจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการหรือการสร้างความรู้ หรือทฤษฎีที่ว่า การเปลี่ยนทัศนคติหรือความคิดเป็นพฤติกรรมในอนาคตอาจช่วยทำให้ฝ่ายปฏิบัติ วางแผนในการดำเนินงาน ได้ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จยิ่งขึ้นของโครงการวางแผนครอบครัวในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย